



KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Datum: 2024-02-16

Kultur Skåne
205 25 MALMÖ

Referensnr: 1801204

Årsredovisning för uppdraget "Vård och tillgängliggörande av Region Skånes medicinhistoriska samling"

På uppdrag av Region Skåne förvaltar, vårdar och tillgängliggör Kulturen Region Skånes medicinhistoriska samling. Detta omfattar driften av Livets museum i Lund, förvaltning av och accession till den medicinhistoriska samlingen samt service och visningar för grupper och studenter/forskare.

I detta arbete medverkar en rad olika personer från Kulturen, som inom sin personalstab har snickare, målare, konservatorer, IT-tekniker, pedagoger, kommunikatörer, ekonomer och föremålsintendenter. Även professionell extern kompetens tas in vid behov, som exempelvis formgivare. Dessa externa kunskaper och resurser används vid såväl produktion av nya utställningar som vid underhåll av de befintliga utställningarna.

Uppdraget skapar med sin starka koppling till vård, omsorg och hälsa goda förutsättningar för att ge människor ett historiskt perspektiv på dagens och framtidens samhälle.

Arbetet bedrivs i enlighet med ICOM:s (International Council of Museums) regelverk.

I uppdraget sker kontinuerlig samverkan med Sydsvenska medicinhistoriska sällskapet avseende driften av Livets museum.

2023-09-01 förnyades avtalet mellan Kulturen och Region Skåne avseende uppdraget. Avtalet löper över 2 år med rätt för Region Skåne till förlängning i upp till två år.

För uppdragets ekonomiska redovisning se bilaga 1.

Samlingen och dess förvaltning

Den medicinhistoriska samlingen finns sedan 2019 magasinerad i magasinslokaler på Gastelyckan i Lund. Samlingen i sin helhet utgörs av drygt 34 000 föremål och 5 000 digitala bildposter. Alla magasinerade föremål är inmärkt och registrerade i föremålsdatabasen Carlotta.

Klimatet (fuktighet och temp) i magasinet mäts kontinuerligt och det kan konstateras att det är relativt stora skiftningar ifråga om fuktighet över året. Skiftningarna är något snabbare än önskvärt. Under sommaren finns det ingen möjlighet att kyla magasinet. Samtal har sedan flera år pågått med fastighetsägaren kring hur klimatsystemet skulle kunna anpassas för att bättre tillgodose våra önskemål, men inga konkreta lösningar har framkommit från fastighetsägarens sida.

Nyförvärv

Medicinhistoriska samlingen har under året kontinuerligt erbjudits föremål som gåvor. Ibland rör det sig om privatpersoner som vill skänka föremål, men ofta är det personer med anknytning till/anställning inom Region Skånes vårdverksamheter som hör av sig rörande föremål som antingen hittats vid genomgång av utrymmen eller sparats av personalen då de ansetts vara värda att bevara. Dessa föremål har utvärderats i linje med insamlingspolicyn och kunskapen kring de redan befintliga samlingarna och i vissa fall skrivits in i samlingen.

Under 2023 har 18 förvärv gjorts till den medicinhistoriska samlingen.

Bland dessa kan nämnas:

- Koppningsinstrument från sent 1800-tal med tillhörande koppningshorn.
- Arkivmaterial och fotografier kopplade till ultraljudspionjären Bertil Sundén. Sundén, verksam som läkare vid Lunds lasarett, publicerade 1962 världens första ultraljudsbilder av en tvillinggraviditet. Han visade även att metoden inte var skadlig för vare sig foster eller moder.
- Dokumentärfilmen "Apy between life and death". Filmen skildrar covid-19-pandemin i Skåne ur ett förstahandsperspektiv. Filmen är producerad av dokumentärfilmaren Mehdi Saleki som själv insjuknade i svår covid-19 år 2020. Under 19 dygn befann han sig mellan liv och död på en intensivvårdsavdelning på SUS i Malmö. Filmen ger en unik inblick i vården och skildrar sjukdomsförloppet och personalens insatser under en längre period, från insjuknandet och den kritiska första tiden till den långa vägen tillbaka till livet genom rehabilitering.
- Ljudinspelning av intervju med Lena Nilsson, uppväxt på Sankt Lars sjukhusområde. Hon berättar i intervjun om uppväxten, omgivningarna, patienterna och synen på Sankt Lars sjukhus från 1940-talet fram tills hon flyttade hemifrån 1961.
- Rollator av 1980 års modell. Ett bra exempel på utvecklingen av hjälpmedel för framförallt äldre.

Utlån

Antalet utställda föremål under 2023 var totalt 285 stycken. Av dessa var 34 st. utställda på Livets museum.

Övriga utlånade föremål fördelade sig på följande institutioner:

- Tekniska Museet Stockholm. Utställningen "Hyper Human" (18 st.).
- Apoteket Svanen, Lund. Blyinfattade fönster (5 st.)
- Malmö Museer. Utställningen "Smart" (4 st.).
- Kulturen. Utställningen "Byggnadskulturen" (15 st.).
- Kulturen. Utställningen "En annan värld" (75 st.)

- Medicinhistoriska museet Helsingborg (128 st.).
- Dunkers Kulturhus. Utställningen "På gränsen – Helsingborgs historia och museisamlingar" (6 st.). Återlämnade i april 2023. Nya lån till ny basutställning pågår.

Föremålsdatabasen Carlotta

Region Skånes medicinhistoriska samling registreras i databasen Carlotta, som tagits fram för museer och deras samlingar. Databasen utvecklas kontinuerligt och Kulturen deltar i detta arbete genom den nationella Carlotta-gruppen. All data i Carlotta säkerhetskopieras periodiskt. Under året uppdaterades den interna Carlottan (klienten) till version 3.8. Denna uppdatering innebär bl.a. en ökad spårbarhet avseende hur och när data redigerats och raderats, vilket i sin tur innebär en ökad säkerhet kring hanteringen av föremålen.

Databasen ligger på webben (carl.kulturen.com/medi/web) där den är tillgänglig för allmänheten. Den innehåller drygt 47 000 poster. Av dessa är ca 33 500 föremålsposter, knappt 5 000 digitala bildposter och drygt 8 500 personposter.

På databasens startsida lyfts extra intressanta föremål i samlingen fram under rubrikerna veckans respektive månadens föremål.

Den medicinhistoriska föremålsdatabasen Carlotta licensieras och körs genom ett mycket fördelaktigt hängavtal på Kulturens Carlotta. Detta innebär att årsavgiften för den medicinhistoriska Carlottan är mindre än 20 procent av vad den annars skulle ha varit (8211kr istället för 43360kr).

Uppdatering av Carlotta

Under året har arbete pågått i den nationella Carlotta-gruppen med att uppgradera och förnya gränssnittet i web-versionen av Carlotta. Detta delvis till följd av nya regler kring tillgänglighet på websidor, delvis till följd av att gränssnittet behövde uppdateras och förses med nya funktioner som både förenklar och förbättrar sökningar i databasen. En del i detta är bl.a. att sidan anpassas även för mobiltelefon. Efter en del tekniska problem har lanseringen av den nya web-carlottan skjutits fram till slutet av 2024.

Tillgängliggörande

Att samlingarna är väl inventerade och katalogiserade har medfört en ökad grad av tillgänglighet både internt och externt. Från externa besökare i Carlotta inkommer kommentarer och kompletteringar till redan inskrivna föremål. Informationen i Carlotta skördas även via Riksantikvarieämbetets tjänst K-samsök vilket innebär att innehållet blir sökbart via deras söktjänst Kringla. Via K-samsök blir materialet även sökbart i den europeiska söktjänsten Europeana som samlar museisamlingar från hela Europa.

Frågor från allmänheten avseende enskilda medicinhistoriska föremål har besvarats. Vid förfrågan har föremål visats i magasin. Detta avser i första hand visning för personal vid andra museala institutioner, studenter på universitetsnivå eller forskarservice.

Under 2023 fortsatte arbetet med att öka aktiviteten på sociala plattformar. Inlägg om den medicinhistoriska samlingen och föremål därifrån kombineras med inlägg om verksamheten och inte minst pro-

gramaktiviteter på Livets museum. Fler och fler besökare har dessutom börjat "checka in" och "tagga" Livets museum, vilket ökar dialogen och förlänger samtalet med besökaren. Kontona "Livets museum" har 580 följare på Instagram (488 under 2022) samt 465 på Facebook (391 under 2022).

Nämnas kan också kontot/platsen Livets museum på Google Business Suit. Denna informationen nås den intresserade av genom att söka "Livets museum" på google.com, vilket får antas vara den väg många söker information om museet. I skrivande stund har Livets museum betyg 4,4 av 5 – ett högt betyg i jämförelse med många kulturhistoriska besöksplatser i Skåne. Sidan låter besökare betygsätta sitt besök och nedan följer några exempel från 2023.

[...] Ett av de mest intressant och roliga museum jag varit på. Vål värt ett besök om man är i Lund. Dessutom gratis inträde. Vipeholmsutställningen var jättebra och intressant att se!
Jonas, 2023

Kul och spännande både för vuxna och barn. Litet museum men värt att besöka.
Ulrika Appelros, 2023

Min pojke besökte på en klassresa och njöt verkligen av det. Snart kommer vi också på besök!!!
Madeleine Bergman, 2023

Mycket intressant utställning, trevlig personal och just nu en rolig skelettjakt :)
Iga Żulawińska, 2023

Relevant och uppdaterad information kring Livets museum och samlingen finns ständigt tillgänglig på Livets museums hemsida, som är en del av Kulturens hemsida och nås via kulturen.com/livetsmuseum (även sökbar som livetsmuseum.se). Hemsidan har under 2023 uppdaterats med ett skolprogram för utställningen "Det är långsamt att vara här – om Vipeholms sjukhus", med koppling till grundskolans och gymnasieskolans läroplan och diverse kursplaner, liksom ett skolprogram för åldrarna 4-5 år i förskolan. Här uppdaterades dessutom med information om lovaktiviteter, tillgänglighet på museet och samarbetet med Sydsvenska medicinhistoriska sällskapet.

Kulturen deltar årligen i det 2014 startade Medicinhistoriska museinätverket. Nätverket omfattar museer och föreningar som arbetar med medicinhistoria samt även representanter från forskarsamhället. 2023 års möte hölls i Karlskrona och intendent Mats Engström och verksamhetsansvarig Mattias Nordahn Larsson bidrog med presentationer om Sankt Lars sjukhus och Vipeholms sjukhus. Kulturens personal deltog under året även i andra konferens- och utbildningssammanhang, så som Kulturpedagogisk nätverksträff i Malmö.

Under slutet av året inleddes arbetet med arrangerandet av den tjugonionde upplagan av den ambulerande medicinhistoriska kongressen "Nordic Medical History Congress". Denna hålls vartannat år i ett nordiskt land och nu har turen kommit till Lund. Medarrangörer är Lunds universitet och Sydsvenska medicinhistoriska sällskapet.

Nättidskriften Utställningskritik publicerade under 2023 artikeln "Föremålens närvaro öppnar upp medicinens historia" och tittar där på de senaste utställningarna på Livets museum och Medicinhistoriska museet i Göteborg. Artikelförfattaren skriver följande om Livets museum:

Museet som ett socialt rum är något som Livets museum i Lund är ett utmärkt exempel på. [...] Här strövas det inte omkring i stora salar, utan här vimlar det av barn och vuxna som kommer varandra nära. Dels på grund av den rumsliga begränsningen, men också tack vare de interaktiva inslagen som berättar om kroppen och hur den fungerar. [...] I den tillfälliga utställningen "Det är långsamt att vara

här – om Vipeholms sjukhus” framträder livet på den ökända sinnesslöanstalten, där kariesexperiment utfördes på de intagna under 1940-talet. Sett till den inte särskilt stora utställningsytan är den rik på information och jag uppskattar att man även tar ut svängarna scenografiskt. Jag blir alldeles tagen av ett dagrum från Vipeholm rekonstruerat i utställningen där en röd skyddsklänning snurrar runt och runt i maklig takt och kan betraktas genom en form av fönster med porträtt av intagna. Att känna tiden gå och samtidigt med blicken möta deras ansikten medveten om att de förnedrades, snarare än vårdades, gör så oerhört ont i hjärtat.

En annan värld – konst från Sankt Lars sjukhus

Den 23 september invigdes på Kulturen utställningen "En annan värld – konst från Sankt Lars sjukhus". Utställningen visar ett drygt sjuttiofem föremål ur samlingen och möjliggjordes av det faktum att Kulturen förvaltar Region Skånes medicinhistoriska samling. Kulturen utgör på detta sätt ytterligare en arena på vilken vi kan visa föremål ur Region Skånes medicinhistoriska samling i utställningar som inte är möjliga att visa inom Livets museums begränsade ytor. Utställningen har rönt stort intresse och har inneburit flera nya kontaktytor utåt med bl.a. föreläsningar kring samlingen och att ny information rörande verk och patienter har kunnat läggas till i databasen Carlotta.

Livets museum

Livets museum är en stor del av det medicinhistoriska uppdragets fönster utåt. Museet drar till sig samarbeten och främjar kommunikation med den medicinhistoriskt intresserade allmänheten. Många av de föremål som erbjuds samlingen som gåvor förmedlas via museets kanaler.

Kulturen ansvarar för driften av Livets museum, vilket innefattar den dagliga driften och underhåll av befintliga utställningar, men även framtagande och produktion av nya utställningar. Under året har Kulturen ansvarat för och handlett personal knuten till museet samt verkat aktivt som en sammanhållande och organiserande kraft på museet. Kontinuerliga uppdateringar av guideunderlaget har genomförts.

Museet höll semesterstängt under juni månad men kunde utöver detta visa utställningarna under hela året – dessutom under påsklov, Lunds kulturnatt, höstlov och vinterlov. Söndagarna i advent genomfördes i samarbete med Visit Lund, under parollen "Vinterlund". Lovaktiviteterna har lockat stora mängder besökare från Lund, inte minst genom ett samarbete med "Lov i Lund" hos Lunds kommun, som sammanställer och skickar ut information till elever och vårdnadshavare i kommunen. Även marknadsföringen via hemsida, sociala medier, Kulturens programkalender och medial uppmärksamhet har bidragit till detta. Under sportlovet (v. 8) tog museet emot 1200 personer under arrangemanget "Skelettjakt på Livets museum". Därutöver har museet även arrangerat program för barn och deras familjer under påsklov, höstlov och 1-3 advent, det senare i samarbete med "Vinterlund" i Lunds kommun. Museet utökade sina öppettider under lovet och genom extern finansiering kan vi från och med januari 2024 även utöka arbetstiden inom receptionstjänsten. Därmed utökas de ordinarie öppettiderna till att även gälla måndagar.

Under hösten 2022 startade en intern arbetsgrupp på Livets museum för att se över visningsverksamheten för 4- och 5-åringar i förskolan. Ett skolprogram sattes samman och tre olika förskolor i Lund togs in som referensgrupper. Under 2023 lanserades skolprogrammet och information har gått ut till förskolerektorer i regionen. Intresset har varit stort för detta nya program, där barnen får ett lite kortare besök och där vi arbetar mycket med rekvisitaföremål som man får testa och ta på. Ett annat pedagogiskt projekt som sjuksattes 2023 var "Jag är naturen – naturen är jag" i samarbete med Botaniska trädgården i Lund. Programmet riktade sig till elever i årskurs 2 och innebar en halvdag med besök på både platser för att prata människa/natur ur olika perspektiv.

Museet har under året tagit ett steg framåt vad gäller samverkan med Skånes universitetssjukhus. Museet har samarbetat kring den kommande vandringslingen – "Bättringsvägen" – på sjukhusområdet i Lund och även diskuterat möjligheterna att sprida information om såväl museet som samlingen på organisationens intranät. Vi genomförde även en intervju med SUS-nytt, som sedan publicerades i numret januari/februari 2024. Skånetrafiken producerade under våren även en film från Livets museum som visades på Pågatåg och regionalbussar.

Livets museum köpte under året in två läsplattor med Google Translate för icke svensktalande besökare. Vi har tidigare erbjudit en pärm med engelska översättningar men nu kan besökaren se utställningen på sitt eget språk och dessutom vara mer interaktiv i utställningen, istället för att titta ned i en pärm. Ytterligare inköp planeras för att möta behovet under framförallt turistsäsongen.

Samverkan med Sydsvenska medicinhistoriska sällskapet (SMHS) sker övergripande för hela verksamheten. Inte minst vad gäller guidade visningar. Guiderna sammankallar själva till 5-6 guidemöten under året och arrangerade därutöver även guideutflykter till Torekov och en vandring vid Vipeholms sjukhus. Kulturen bjöd även in gruppen under vintern för en visning i "En annan värld – konst från Sankt Lars sjukhus." Under året har det även tillkommit två guider till Livets museum. Två representanter från Kulturen har varit adjungerande vid samtliga av SMHS styrelsemöten under 2023.

Ny permanent utställning

Den 26 mars invigdes utställningen "Det är långsamt att vara här – om Vipeholms sjukhus" på Livets museum. Utställningen berättar om livet på Vipeholms sjukhus i Lund och försöker komma nära några av de patienter som spenderade sina liv innanför sjukhusets väggar. Utställningen berättar också om varför denna typ av anstalt öppnade och om hur synen på människor med intellektuella funktionsnedsättningar har förändrats under de senaste 100 åren.

I samband med att utställningen öppnade, lanserades också ett särskilt program mot högstadiet och gymnasiet, där vi lagt lite extra fokus på att komma i kontakt med lärare inom SO-ämnena. Utställningen öppnar upp för många frågor om t.ex. människovärde, etiska överväganden, samhällets svaga m.m. Programmet har varit välbokat under året och även vuxengrupper har bokat visningar. Under våren 2023 erbjöd vi kvällsvisningar av utställningen och Kulturens "onsdagsvisningar" har också genomförts på temat.

Med tanke på det genomslag som utställningen haft och de viktiga ämnen som den belyser, beslutades det under hösten 2023 att utställningen skulle bli en permanent del på Livets museum.

Ny tillfällig utställning

Under slutet av året inleddes arbetet med att ta fram underlag för en ny temporär utställning på Livets museum. Denna planeras att öppna i början av 2025 och har som sitt tema "luktsinnet".

Utställningen tar sin utgångspunkt i det bortfall av lukt (och smak) som drabbade många av dem som insjuknade i covid-19. Samtidigt som just detta symptom inte var livshotande, blev det snart uppenbart att (den i vissa fall permanenta) förlusten av luktsinnet påverkade människor på många olika, ofta negativa, sätt. Att känna doft är en viktig del i livet, både vad gäller möjligheten att kunna njuta av mat och att känna lukten av t.ex. brandrök och sur mjölk. I lukten ligger även andra en stark koppling till känslor, minnen och anknytningen till andra människor. Vill lyfta fram ett lite bortglömt och ibland underskattat sinne som mest uppmärksammas när det inte längre finns där.

Den nya temporära utställningen kommer att ersätta den permanenta delen "Att trilla piller" på Livets museum.

Besökare och visningar på Livets museum 2023

Livets museums slog under 2023 tidigare besöksrekord, både vad gäller månad för månad och över hela verksamhetsåret. Det totala besöksantalet slutade på 17 180 (tidigare besöksrekord var 11 920). Fördelningen mellan barn/unga (upp till 19 år) och vuxna är 44 % respektive 56 %, där framförallt det förstnämnda är en väldigt hög siffra i museisammanhang. Utöver nya och aktuella utställningar kan framförallt lovaktiviteter och riktade insatser mot skolan lyftas upp som förklaring. I december 2023 bjöds Livets museum in till Visit Lunds frukostträff för att i ett panelsamtal diskutera framgångsmetoder för att locka många besökare till sin besöksplats.

Museet tog emot 280 grupper från främst förskola, grundskola, gymnasieskolan och diverse vuxenutbildningar. Även övriga grupper – privata grupper eller föreningar/företag – har besökt museet under året. I februari 2023 slogs besöksrekord för en månad på Livets museum med 2 090 besökare. Även Lunds kulturnatt sticker ut i statistiken, med ca 521 besökare under 4 timmars öppethållande.



Gustav Olsson
Museichef



Mats Engström
Samordnare

Bilaga 1. Ekonomisk redovisning avseende uppdraget "Vård och tillgängliggörande av Region Skånes medicinhistoriska samling".

Kostnader	
Personalkostnader	1 400 000
Underhåll utställningar och samlingar	100 000
Licens Carlotta	10 000
Resor, transporter, fortbildning, övriga tjänster	50 000
Summa	1 560 000